

Kaivoksista tukijalka Tunturi-Lapissa?

Kolarin, Kittilän, Muonion ja Enontekiön alueella toimiva Tunturi-Lapin kehitys ry ja alueellinen koheesio- ja kilpailukykyohjelma KOKO järjestivät Hotelli Ylläs Saagassa tilaisuuden, jossa alueen päättäjille, toimijoille ja asukkaalle kerrottiin kivi- ja kaivostoiminnan mahdollisuuksista olla Tunturi-Lapin ja Tornionlaakson tukijalkana.

Alue kuuluu Lapin malmikriittiseen alueeseen.

EU tarvitsee raaka-aineita

EU:n näkemyksistä kokouksessa kertoi North Finland EU Officen johtaja **Allan Perttunen**.

Hänen esityksestään kävi ilmi muun muassa, että komission helmikuussa tiedonannossa korostettiin komission halua varmistaa raaka-aineiden kestävä ja riittävä saatavuus, halua tukea eurooppalaisista lähteistä saatavien raaka-aineiden kestävä tarjontaa ja halua tehostaa luonnonvarojen käyttöä ja kiertäytystä.

Noissa asioissa katseet kääntyvät usein pohjoiseen. Barentsin meri ja Pohjoismaiden kallioperän mineraalit ovat potentiaalisimpia raaka-ainelähteitä.

Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden etua EU:ssa valvoo NSPA-verkosto (Northern Sparsely Populated Areas). Siinä on jäsenenä Pohjois- ja Itä-Suomi, Pohjois- ja Keski-Ruotsi ja Pohjois-Norja sekä 14 maakuntaa/lääniä. Sen mielestä EU:n tulee tukea alueen globaalia kilpailukykyä muun muassa tukemalla luonnonresurssien käyttöä.

Lappi yksi varastoista

Mervi Nikanderin pitämässä Lapin liiton kaivosalan tilannekatsauksessa kuultiin, että Lapissa on nyt neljä toimivaa metallimalmikaivosta. Teollisuusmineraalikaivoksia Lapissa on kaksi.

Viidessä kaivoksessa työskentelee yhteensä hieman yli 500 henkeä ja alihankkijoiden palkkalisloilla on lisäksi vajaat 500 henkeä. Kevitsaa rakennetaan 500 hengen voimin ja tuotannon käynnistyttyä 220 henkeä työskentelee kaivoksessa ja 170 alihankkijoilla.

Vuonna 2010 Suomessa harjoitti malminetsintää noin 40 yhtiötä 60,9 miljoonalla eurola. Lapissa avauspäätöksiä odotellaan Kolarin Hannukaiseen

Yksi Lapin raideliikenteen kehittämistä pohjautuu kaksoiskiskotukseen. Toinen kiskopari asennettaisiin Suomen raideleveydellä ja toinen Ruotsissa käytössä olevalla eurooppalaisella leveydellä. Se avaisi raideyhteyden Eurooppaan asti. Kuva Tendon Oy:n Keski-Lapin poikittaisrata -selvityksestä.

Lapin yliopiston professori Asko Suikkanen luennoi kaivoshankkeiden YVA:sta ja kehotti kuntia olemaan jopa aggressiivisen aktiivisia kaivosten suuntaan ja varautumaan heti alusta lähtien niiden loppumiseen.

lisäksi viidellä muulla paikkakunnalla.

Ei ihme, että Lapin visio vuodelle 2030 kuuluu: *Lappi on vetovoimainen 195 000 asukkaan menestyjämaakunta, joka tunnetaan luonoltaan ja kulttuuriltaan rikkaana, luovana ja kansainvälisesti arvostettuna kasvavien investointien alueena. Lappi antaa elämänvoimaa.*

Kaivos tarvitsee yhteydet

Malminetsintä on lisääntynyt Suomessa. Se ei johdu pelkästään maaperästä, vaan vakaat olot ja hyvä infrastruktuuri ratkaisevat myös paljon. Raideliikenne on yksi avaintekijöistä.

Tunturi-Lapin ja Tornionlaakson KOKO-ohjelma olikin teettänyt Tendon Oy:n **Tero Wallinilla** esiselvityksen Keski-Lapin

poikittaisradasta, Kolarista Ylläksen, Kittilän ja Sodankylän kautta Kemijärvelle.

Perusteluja ratolinjaukselle löytyi kaivosrekisterin karttapalvelusta, jossa näkyvät olemassa olevat valtaukset ja kaivospiirit.

Lapissa matkailun merkitystä ei voi liiaksi korostaa ja saavutettavuus on avainsana. Myös kestävä kehitys suosii raideliikennettä. Radasta hyötyisivät myös metsäteollisuus sekä energiahakkeen ja turpeen käyttäjät. Radalta voisi rakentaa jatkoyhteydet Norjan Skibotteniin ja muualle suunniteltuihin suuntiin.

Yksi kiinnostavimmista ideoista oli radan toteuttaminen sekä Suomen leveämmällä että Ruotsin käyttämällä kapeammalla eurooppalaisella raideleveydellä. Siihen päästään, jos ratapolkkujen päälle sijoitetaan

neljä kiskoa lomittain, kuten Tornion ja Haaparannan välisellä osuudella jo on tehty.

Se mahdollistaisi junaliikenteen Ylläkselle Euroopan sydäimestä asti.

Kallioperässä vielä tutkimista

GTK:n **Risto Pietilä** valotti kokousväelle Lapin löydettyjä maaperän rikkauksia ja mahdollisuuksia löytää lisää kaivettavaa metallimalmeissa, teollisuusmineraaleissa, luonnonkivissä ja rakennuskivissä..

Hän vertasi Suomea geologialtaan samanlaisiin alueisiin Zimbabwea ja Länsi-Australiassa. Sen perusteella Suomessa on vielä löytymättä monta eri kokoista kultakaivosta.

Vaikka tuntuu, että kaikki on jo tutkittu, on maaperässä vielä

Suurikuusikon, Kevitsan, Suhangon ja Narkauksen SVA:sta opittua

- Paikallisväestön positiiviset ennakoinnit kohdistuvat erityisesti alueiden elinvoimaisuuden ja elinkykyisyyden paranemiseen, muuttovoittoon, aluetalouden paranemiseen, työllisyyden lisääntymiseen sekä palveluiden paranemiseen.
- Negatiiviset ennakoinnit kohdistuvat mm. ympäristöhaittoihin (ilma, melu, pöly, lärmä), liikenteen lisääntymiseen, harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien heikkenemiseen, poronhoidon hankaloitumiseen, alueiden viihtyisyyden heikkenemiseen, maisemamuutoksiin sekä muutoksiin maankäyttöolosuhteissa.

Lähde: Kunnari & Niemelä & Suikkanen 2008

paljon selvittämätöntä. Pietilän mukaan teorian kehittyvät, tieto lisääntyy ja siitä syntyy uusia oivalluksia.

Nuo oivallukset voivat johtaa Kemin kromikaivoksen ja Outokummun ruostumattomaton terästä tuottavaan teollisuuskompleksiin, joka vaikuttaa suurelle alueelle Perämeren pohjukassa

Sosiaaliset vaikutukset

Kaivosten yhteiskunnallisesta merkityksestä seminaarissa luennoi Lapin yliopiston professori **Asko Suikkanen**. Hänellä oli Kolarin tilanteeseen paljon mieltävää, sillä hän teki tutkimustyötä, kun Kolarin Rautuvaaran kaivos suljettiin.

Esitelmässään hän kävi läpi sosiaalisten vaikutusten arviointia eli SVA:ta. Aikaisemmista SVA:sta hänen tutkimusryhmänsä oli oppinut, että positiiviset ennakoinnit kohdistuvat erityisesti alueiden elinvoimaisuuteen ja elinkykyisyyden paranemiseen, muuttovoittoon, aluetalouden paranemiseen ja niin edelleen.

Kuten Ylläkseltäkin nähdään, kohdistuvat negatiiviset ennakoinnit ympäristöhaittoihin, liikenteen lisääntymiseen, harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien heikkenemiseen, poronhoidon hankaloitumiseen ja niin edelleen.

Talvivaaran esimerkki osoitti, että ennakoarvioinnit eivät pitäneet paikkansa. Suikkanen

mukaan arviointi pitäisikin olla prosessimaista, joka sisältäisi seurannan. Kun kaivos avataan, ovat prosessit muuttuneet ja sitä mukaa arvot vanhentuneet.

Tämähän on nähtävissä myös Kolarin-Pajala-alueen kaivoksissa. Pelkästään YVA-ohjelman suunnittelun aikana vaihtoehdot ovat menneet uusiksi.

Suikkasen mukaan kuntien kannattaa olla aggressiivisen aktiivisia, uskoa, että kaivos loppuu aikanaan, ja varautua siihen jo nyt.

Kokeneiden kertomuksia

Kittilän kunnanjohtaja **Anna Mäkelän** mukaan Suurikuusikon kultakaivos on kasvattanut Kittilän osaamispääomaa, monipuolistanut elinkeinorakennetta, saanut väkimäärän kasvuun, tuonut verotuloja sekä ehkä yllättäenkin imagoetua ja myönteistä näkyvyyttä.

Kuivasalmen paliskunnan poroisäntä **Kauno Rytönen** kertoi kolikon toisesta puolesta. Hänen mukaansa poronhoidolla on ollut vaikeat ajat. Pedot, maankäyttö, keltkareitit ovat nakertaneet porotalouden pohjaa.

– Kaihosvaltaukset kattavat miltei koko palkisen, hän totesi. Tilanne ei kuitenkaan ollut musta-valkea.

– Meillekin on tärkeä, että tulee työtä, kaivoksella työskennellyt Rytönen sanoi.

Eero

Lapin matkailun mielikuvia ja todellisuutta

Tutkija Mikko Jokinen Kolarin Metsäntutkimuslaitokselta (METLA) kertoi keväisessä Luontokeskus Kellokkaan luonto-illassa tutkimuksiin perustuvia havaintoja matkailun ja paikallisen kulttuurin kohtaamisesta Lapissa. Hän on tutkimuksissaan perehtynyt erityisesti Lapin luonnon käyttöön, kulttuuriin sekä saamelaisalueiden maankäyttökysymyksiin.

Perinne on läsnä

Matkailu on Lapissa tärkeä elinkeino, mutta tutkimukset valtion maiden käytöstä paikallisten silmin ovat antaneet yllättäviä vastauksia.

– Luontaiselinkeinot nousivat tärkeimmäksi maankäytössä huomioitavaksi asiaksi, siitäkään huolimatta, että vain harva saa niistä enää toimeentulon. Vaikka matkailu elättää monet, sitä ei nähty niin tärkeänä, Jokinen kertoi.

Edellisessä, viisitoista vuotta sitten tehdyssä tutkimuksessa matkailua on kritisoitu ja siinä toimivia yrittäjiä on pidetty ”pöröinä” eli elinkeinoa ei ole arvostettu paikallisten keskuudessa.

Tuoreemmassa tutkimuksessa matkailu nähdään tärkeänä, mutta lappilaisen mielenmaimassa liikkuvat silti edelleen pororaidot ja perinteiset elinkeinot.

Tutkija Mikko Jokinen työskentelee Kolarin Metsäntutkimuslaitoksella.

Monen kerroksen väkeä

Lappi on Jokisen mukaan aina ollut ”maahanmuuttajamaakunta”.

Vanhinta asutusta edustanevat saamelaiset, sitten ovat lantalaiset eli muualta Suomesta tulleet, seuraava ryhmä ovat hiljan tulleet ja sitten ovat vielä turistikäypäläiset.

Hiljan saapuneita sanotaan Kolarissa junantuomiksi.

– Hiljan saapuneita ovat kaikki 50–200 vuotta sitten sukujuurensa muualta tuoneet, Jokinen

kertoi havainneensa.

Kulttuuri muuttuu ihmisten mukana. Kun Lapista muutetaan pois ja tilalle muuttaa ihmisiä muualta, niin he tuovat oman kulttuurinsa ja tapansa mukanaan. Tämä osaltaan mahdollistaa jatkuvan muutoksen, joka kulttuurisesti tarkoittaa sitä, että matkailukeskukset kasvaessaan menettävät ominaispiirteensä ja alkavat muistuttaa toisiaan.

Jokinen kertoo Ylä-Lapissa tavanneensa vanhan poromiehen, joka oli syntynyt kodassa,

eikä hän kouluja käymättömänä osannut lukea. Kännykkä hänellä silti oli ja sitä hän osasi käyttää.

– Esimerkiksi hänen kohdallaan on siirrytty yhden sukupolven aikana esiteollisesta ajasta hitteihin, Jokinen pohtii.

Matkailu paikallisten silmin

Jokinen on tehnyt tutkimusta paikallisten asenteista matkailuun Levillä ja Ylläksellä.

– Uhkana on koettu liiallinen kasvu ja kyltien kehittyminen

”hulinapaikoiksi” sekä lama. Pääsääntöisesti kylissä ollaan tyytyväisiä päätöksentekoon kunhan myös paikallisia ihmisiä kuunneltaisiin enemmän. Kylissä myös luotetaan matkailun tulevaisuuteen.

Levillä kritisoitiin paikalliseen kulttuuriin kuulumattomia asioita kyläkuvassa, kuten alppitalot. Keskimäärin Ylläksen kyltien ja Levin Sirkan paikalliset asukkaat katsovat, että eniten kyltien kehitykseen ovat vaikuttaneet muualta tulleet yrittäjät.

– Ylläksen ja Levin profiileja pidetään erilaisina, mitä pidetään hyvänä asiana.

Uudentyyppisiä tuotteita ja palveluita peräänkuulutetaan, mutta silti paikallisten keskuudessa pidetään erittäin tärkeänä paikallisen kulttuurin ja luonnonsuojelun tukemista sekä mallitillista kasvua. Lappilainen näkee että päätösvalta valtion maiden käytöstä pitäisi olla alueella asuvilla enemmän kuin se nyt on.

Tutkijan silmin

Luontoillan yleisöltä Jokinen saa kysymyksen. Mitä mieltä tutkija on suuren suosion saaneesta, Kolarissa kuvatusta elokuvasta *Napapiirin sankarit*, tavoittiko sen henki paikallisen todellisuuden?

– Elokuvassa oli hyviä oivalluksia kolarilaisesta ja ylipäättään

Porobikineistä nutukkaisiin.

suomalaisesta mielenmaisemasta. Sankarit ovat klassisia surullisen hahmon ritareita, joita nähdään jo Kalevalassa. Keskeinen kysymys tarinassa kun tarinassa on naisen saaminen, Jokinen vastasi.

Yllättävää kuvaa lappilaisesta elämästä matkailijalle antavat Ylläksen esitteissäkin pari vuotta sitten ulkosalla poronkarvaisissa bikineissä poseerannut malli ja jo 80-luvulla matkailumainoksessa saamelaispuvussa säääriään vilautteleva vaaleaverkkö.

– En ole heitä vielä tavannut, vaikka olen täällä jo 15 vuotta hiihdellyt, heittää Jokinen.

Petra